

Friedrich Nietzsche: przewartościowanie wszystkich wartości

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Dytyramby Dionyzyjskie*, tłum. S. Wyrzykowski.
- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Dytyramby Dionyzyjskie*, tłum. S. Wyrzykowski.
- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra. Książka dla wszystkich i dla nikogo*.
- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Antychryst*, tłum. L. Staff, Warszawa 1907, s. 6.
- Źródło: Karl Jaspers, *Nietzsche. Wprowadzenie do rozumienia jego filozofii*, tłum. D. Stroińska, Warszawa 1997, s. 126.
- Źródło: Marta Baranowska, *Nietzsche o wolności jednostki, czyli o niespełnionych i spełnionych marzeniach*, „Roczniki Filozoficzne” 2016, t. LXIV, s. 93–111.
- Źródło: Friedrich Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra*, tłum. W. Berent, Kęty 2004, s. 84.

Friedrich Nietzsche: przewartościowanie wszystkich wartości

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czy wiesz, że autorem znanego powiedzenia „Co nas nie zabije, to nas wzmocni” jest Friedrich Nietzsche? Jedno z jego najśłynniejszych dzieł *Wola mocy* wyraża myśl, że istotą życia jest dążenie do uzyskania większej siły ducha, co możemy osiągnąć, walcząc z samym sobą. Negując wszystkie pozorne dobra i fałszywe przekonania, obalając krępujące człowieka zasady i obyczaje, Nietzsche próbował dokonać przewartościowania wszystkich wartości na drodze do zupełnie nowej moralności.

Twoje cele

- Dowiesz się, na czym polegała – w filozofii Nietzschego – próba stworzenia nowej moralności.
- Przeanalizujesz koncepcję woli mocy jako najwyższej wartości i podstawy wolności człowieka.
- Zrekonstruujesz etapy rozwoju człowieka przedstawione przez Nietzschego.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób Nietzsche stara się rozwiązać egzystencjalny problem braku poczucia sensu.
- Przeanalizujesz krytyczną wobec chrześcijaństwa rehabilitację śmiechu w tekstach Nietzschego.
- Określisz stosunek Nietzschego do równości ludzi.
- Ustalisz, jak Nietzsche odnosi się do pojęcia wolności.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat filozofii Friedricha Nietzschego, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Friedrich Nietzsche: filozofia życia](#)
- [Friedrich Nietzsche: specyfika twórczości i jej fazy](#)
- [Drugi etap twórczości Friedricha Nietzschego. Krytyka, koncepcja prawdy, wiara w rozum](#)
- [Friedricha Nietzschego krytyka religii chrześcijańskiej](#)
- [Nadczłowiek](#)

Przewartościowanie wszystkich wartości

W miejsce chorej moralności niewolników i chrześcijan Nietzsche zaproponował nowe wartości. Wyróżniają się one tym, że są wywiedzione z pojęcia życia, siły, vitalności oraz mają indywidualny charakter. Oznacza to, że wskutek odrzucenia dotychczasowego systemu wartości człowiek staje się **suwerenny**, nikt ani nic z zewnątrz, żaden Bóg, żadne Prawo, nie może mu narzucić sposobu życia. Jednostka staje się wyłącznym twórcą swego losu – sama dla siebie ustanawia wartości i normy postępowania, które wzmagają jej poczucie siły. Wzrost sił żywotnych i mocy jest bowiem podstawowym kryterium dobra, zła i szczęścia.

René Magritte, *Wartości osobiste*, 1952

Opisz obraz Margritte'a. Jakie wartości symbolizują poszczególne przedmioty ukazane przez artystę? W jaki

sposób odnoszą się one do wartości uważanych za najcenniejsze przez Nietzschego?

Źródło: fot.: cea +, San Francisco Museum of Modern Art, dostępny w: Flickr, licencja: CC BY 2.0.

((Friedrich Nietzsche

Antychryst

Co jest dobre? – Wszystko, co uczucie mocy, wolę mocy, moc samą w człowieku podnosi.

Co jest złe? – Wszystko, co z słabości pochodzi.

Co jest szczęściem? – Uczucie, że moc rośnie, że przewyżcza się opór.

Nie zadowolenie, jeno więcej mocy [...].

Źródło: Friedrich Nietzsche, *Antychryst*, tłum. L. Staff, Warszawa 1907, s. 6.

Należy się zastanowić, czym jest prawda w ujęciu Nietzschego. Można powiedzieć, że w miejsce prawdy w klasycznym rozumieniu (jako zgodności sądu z rzeczywistością) wprowadził on prawdę w sensie **egzystencjalnym**. Po czym poznajemy, że metoda treningu jakiegoś sportowca jest właściwa? Po tym, że osiąga on sukcesy sportowe. Podobnie jest z prawdą, którą wyznajemy. Co jest odpowiednikiem sukcesu sportowego w filozofii Nietzschego? Przyrost siły ducha, mocy, vitalności. Nie chodzi o to, żebyśmy zrozumieli to czy tamto w takim czy innym świetle, chodzi o to, żebyśmy dzięki temu rozumieniu, jakby tym rozumieniem, zaczęli lepiej żyć. Lepiej, to znaczy: zgodnie z naturą świata. A naturą świata jest życie. A istotą życia jest dążenie do przyrostu mocy.

Życie

Pojęcie życia u Nietzschego, z jednej strony, oznacza zjawisko biologiczne i służy podkreśleniu biologicznego aspektu ludzkiej egzystencji, z drugiej zaś, jest określeniem pewnej esencji wszystkiego, co żyje. To drugie znaczenie nawiązuje do poglądów Heraklita – filozof wyobrażał sobie bowiem życie jako nieobliczalny, twórczy żywioł, starcie sprzecznych sił, arenę ciągłej walki. Główną cechą tego żywiołu jest kreacja. Mówiąc obrazowo, życie to pełne fantazji, radosne dziecko, które nieustannie eksperymentuje. Narzucanie mu gorsetu norm, sterowanie i kontrola mogą je tylko zubożyć i okaleczyć.

Na obrazie Johannes Moreelse'a przedstawiono starożytnego filozofa Heraklita, do którego poglądów nawiązywał Nietzsche. Przypomnij sobie, który żywioł Heraklit uważał za zasadę świata i dlaczego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wola mocy

Dla Nietzschego naczelną wartością życia jest wola mocy. Istotą życia jest dążenie nie do zachowania życia, lecz do przyrostu mocy. Dokonuje się to na drodze samoprzezwyciężania się, a więc walki z samym sobą.

((Friedrich Nietzsche

Tako rzecze Zaratustra

Cokolwiek stwarzam i jakkolwiek to umiuję, – wnet przeciwnikiem stawać się muszę tworowi swemu i miłości swej: tak chce ma wola.
[...]

Tam tylko, gdzie życie, tam jest i wola: wszakże nie wola życia, lecz – tak oto uczę ciebie – wola mocy!

Źródło: Friedrich Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra*, tłum. W. Berent, Kęty 2004, s. 84.

Wola mocy

Jako ostatnie ważne dzieło Nietzschego wymienia się często *Wolę mocy*. Na dzieło to składają się notatki filozofa z okresu bezpośrednio poprzedzającego załamanie nerwowe. Wyboru dokonała siostra filozofa, Elizabeth. Jednak badacze Nietzschego dowiedli, że wkład siostry nie ograniczał się wyłącznie do wyboru i edycji. Sporo dodała od siebie, kierując się doraźnym interesem politycznym. Z tego powodu niektórzy badacze nie uznają tego dzieła za Nietzscheańskie. Inni, w specjalnych opracowaniach, podjęli się próby oddzielenia fragmentów autorstwa Nietzschego od tych, które wyszły spod pióra jego siostry.

Człowiek, podobnie jak każdy organizm, dąży do uzyskania pełni swoich możliwości, a następnie ich wyzyskania. Wszystko, co ogranicza realizację tego celu i osłabia człowieka, jest złe. Z takiego postawienia sprawy wynika **paradoks**: oto w imię miłości, afirmacji życia trzeba nieraz to życie narażać i walczyć w sobie z różnymi jego przejawami. I tak na przykład: wojna, jeżeli służy przyrostowi mocy, jest, zdaniem Nietzschego, czymś dobrym; unikanie zaś wojny, konfrontacji, walki – czymś złym.

Polecenie 1

Odpowiedz na pytanie, czym się charakteryzuje koncepcja nowej moralności stworzona przez Nietzschego?

Słownik

antychryst

(gr. *anti* – przeciw) w chrześcijaństwie: człowiek lub szatan, który wystąpi przy końcu świata przeciw Chrystusowi i zostanie przez niego pokonany; diabeł, zły duch; zły, nieuczciwy człowiek; ktoś, kto nie wierzy w Boga lub ma odmienne zdanie w sprawach wiary

egzystencja

(łac. *existere* z *ex* – na zewnątrz + *sistere* – stać, znajdować się) istnienie kogoś lub czegoś; materialne warunki czyjegoś życia; w egzystencjalizmie: swoisty sposób istnienia właściwy tylko człowiekowi

paradoks

(gr. *para* – przeciwny do + *doxos* – mniemanie, opinia) twierdzenie zaskakująco sprzeczne z przyjętym powszechnie mniemaniem, często ujęte w formę aforyzmu; też: sytuacja pozornie niemożliwa, w której współistnieją dwa całkowicie różne lub wykluczające się fakty; rozumowanie pozornie oczywiste, ale skutek zawartego w nim błędu prowadzące do wniosków jawnie sprzecznych ze sobą lub z uprzednio przyjętymi założeniami

suwerenny

(fr. *souverain* – najwyższy, panujący) niezależny od innego państwa, innej władzy, instytucji itp.; o opiniach lub decyzjach: nienarzucony przez nikogo

Polecenie 1

Wyjaśnij, jak rozumiesz metafory wielbłąda, lwa i dziecka, o których mówi Zaratustra.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1EcubVO>

Friedrich Nietzsche

Tako rzecze Zaratustra. Książka dla wszystkich i dla nikogo

O trzech przemianach

Nazwę wam trzy przemiany ducha: jako duch wielbłądem się staję, wielbłąd lwem; wreszcie lew dziecięciem.

Wiele jest ciężaru dla ducha, dla silnego jucznego ducha, w którym pokora zamieszka: wszystkiego, co ciężkie i najcięższe, pożąda jego siła.

Cóż jest ciężkie? – pyta juczny duch i klęka, jak wielbłąd, aby go dobrze obładowano.

Cóż jest najcięższe dla was, bohaterzy? – pyta juczny duch, abym to na siebie wziął i radował się siłą swą.

Nie jestże to: siebie poniżać, aby swą wyniosłości ból sprawić? Pozwolić świecić swemu szaleństwu, aby móc drwić ze swej mądrości?

Nie jestże to: z własną wonczas rozstawać się sprawą, gdy ona zwycięstwo święcić poczyną. Na wysokie wspinać się góry, aby kusiciela kusić?

Lub może to: żywić się żółędzmi i trawą poznania i w imię prawdy na głód duszy cierpieć?

Lub może – chorym być, a pocieszycieli odprawiać, z głuchymi przyjaźń zawierać, którzy nigdy nie usłyszą, czego pragniesz?

Lub może – w brudną leźć wodę, jeśli taką jest woda prawdy i zimnych żab oraz ropuch gorących nie odpychać od siebie?

Lub może to: kochać tych, co nami gardzą, do upiora rękę wyciągać, gdy ten straszyć nas zechce?

Wszystko – najcięższe bierze na siebie juczny duch i niczem wielbłąd, na pustynię dążący, śpieszy i on na swą pustynię.

Lecz na samotnej pustyni dzieje się druga przemiana: lwem staje się tu duch, wolność pragnie sobie złupić i panem być na własnej pustyni.

Ostatniego swego władcy szuka on tutaj: wrogiem chce być, jako i Bogu swemu ostatniemu; z wielkim smokiem chce się o zwycięstwo potykać.

Czemże jest ów wielki smok, któremu duch jako panu i Bogu ulegać nie chce? „Musisz” zwie się ów smok. Lecz duch lwa mówi „chcę”.

Złotołśniące „musisz” legło mu oto w poprzek drogi – łuskowiec, a na każdej łusce lśni się złote „musisz!”.

Tysiącletnie wartości lśnią się na tych łuskach. I tak oto przemawia najpotężniejszy ze wszystkich smoków: – Wszelka wartość rzeczy, ta na mnie błyszczy. Wszelka wartość stworzoną już jest, a wszelką stworzoną wartością jam jest. Zaprawdę, nie powinno być więcej „ja chcę!” – Tak mówi smok.

Bracia moi, na cóż potrzeba lwa w duchu? Czemu nie podoła jeszcze zwierzę, które w zaparciu i pokorze żyje?

Nowe tworzyć wartości – tego i lew nie dokona; lecz stworzyć sobie wolność nowego tworzenia – temu lwia potęga podoła.

Stworzyć sobie wolność i święte „nie” nawet o obowiązku: na to, bracia moi, lwa potrzeba.

Wziąć sobie prawo do nowych wartości – to najstraszniejszy łup dla jucznego i pokornego ducha. Zaprawdę, łupu to sprawa i drapieżnego zwierzęcia rzecz.

Niczem swą największą świętość ukochał on niegdyś swe „powinieneś!": teraz oto musi dojrzeć szaleństwo i dowolność nawet i w najświętszym, aby swą wolność miłości swej wydrzeć: lwa do tego rabunku potrzeba.

Lecz powiedzcież mi, bracia, cóż zdoła dziecię, gdzie lew nawet nie podołał? Czemu lew drapieżny dziecięciem stać się jeszcze winien?

Niewinnością jest dziecię i zapomnieniem, jest nowopoczęciem, jest grą, jest toczącym się pierścieniem, pierwszym ruchem, świętego „tak” mówieniem.

O tak, do gry tworzenia, bracia moi, należy i święte „tak” nauczyć się wymawiać: swojej woli pożąda duch, swój świat odnajduje, kto się w świecie zatracił.

Nazwałem wam trzy przemiany ducha: jako duch wielbłądem się staje, wielbłąd lwem, wreszcie lew dziecięciem.

Tako rzecze Zaratustra. – A bawił on wówczas w mieście zwanem „pstrą krową”.

Źródło: Friedrich Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra*, tłum. W. Berent, Kęty 2004, s. 11.

Polecenie 2

Porównaj etapy rozwoju człowieka przedstawione przez Nietzschego z koncepcją stadiów życia według Kierkegaarda. Opisz, jakie są różnice i podobieństwa? Z czego wynikają?

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią prezentacji. Zastanów się i odpowiedz, dlaczego Nietzsche uważa człowieka za twórcę wartości? Czym są te wartości i w jaki sposób człowiek je tworzy?

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

W prezentacji wykorzystano: fragmenty audycji Polskiego Radia: *Fryderyk Nietzsche – źle wykorzystany geniusz*, dostępnej na stronie <https://www.polskieradio.pl/Fryderyk-Nietzsche/Tag63677>, aud. Grażyny Gronczewskiej *Biografia dźwiękowa* (PR, 4.06.2000); Tako rzecze Zaratustra „Introdukcja albo wschód słońca” – pierwsza część dzieła w wykonaniu Kevina McLeoda. Źródło: Richard Strauss, 1896.

Ćwiczenie 1

Dlaczego Nietzsche starał się wprowadzić śmiech do filozofii?

- ☐ W celu wprowadzenia figur komicznych, które dotąd były postrzegane jako tragiczne.
- ☐ Aby przynieść ludziom wiedzę radosną, która pokona ociążałość myślową i przewycięży chorobliwe wartości.
- ☐ Jako oczywistość rzeczywistości i dowód na to, że trwa walka z ponurą metafizyką.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst.

Do tworzenia potrzebna jest , którą potęguje się poprzez samoprzewyciężenie i nieustanną walkę. Dlatego Nietzsche twierdził, że im większe poczucie mocy, tym szersze są granice . Wolność dla Nietzschego jest wobec woli mocy. Ludzie różnią się między sobą natężeniem woli mocy. Nietzsche zwracał uwagę, że pomimo haseł o stworzeniu ustroju opartego na , ludzie o pragną być panami. Tymczasem tylko ludzie o kreują siebie, świat i zdobywają to, czego pragną.

sprawiedliwym podziale dóbr

wojna

pierwotna

dużej woli mocy

wolności i równości

indywidualnej wolności

ugruntowanych przekonaniach

moralności panów

możliwości nadczłowieka

wtórną kategorią

wola mocy

moralności niewolników

Praca domowa

Odpowiedz na pytanie, w jaki sposób Nietzsche próbował stworzyć nową moralność? Napisz, jakie – Twoim zdaniem – osiągnął rezultaty i czy jego perspektywa jest zauważalna współcześnie.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Friedrich Nietzsche: przewartościowanie wszystkich wartości

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

9. Friedrich Nietzsche. Uczeń:

- 1) przedstawia motywy nietzscheańskiej krytyki moralności tradycyjnej i chrześcijaństwa;
- 2) wyjaśnia pojęcia woli mocy i nadczłowieka;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Dowiesz się, na czym polegała – w filozofii Nietzschego – próba stworzenia nowej moralności.
- Przeanalizujesz koncepcję woli mocy jako najwyższej wartości i podstawy wolności człowieka.
- Zrekonstruujesz etapy rozwoju człowieka przedstawione przez Nietzschego.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób Nietzsche stara się rozwiązać egzystencjalny problem braku poczucia sensu.
- Przeanalizujesz krytyczną wobec chrześcijaństwa rehabilitację śmiechu w tekstach Nietzschego.
- Określisz stosunek Nietzschego do równości ludzi.
- Ustalisz, jak Nietzsche odnosi się do pojęcia wolności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów;
- umie stawiać pytania światopoglądowe (w tym moralne) i poszukiwać odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed lekcją nauczyciel udostępnia uczniom na platformie materiał „Friedrich Nietzsche: przewartościowanie wszystkich wartości”. Uczniowie mają za zadanie przygotować odpowiedzi na pytanie zawarte w sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Audiobook”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi ochotników, aby odczytali odpowiedzi na pytanie przygotowane w ramach przygotowania przed lekcją.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Jakie poglądy na temat życia i wartości głosił Nietzsche?, Jakie hasła kojarzą wam się z jego filozofią?*

Faza realizacyjna:

- Praca z multimedium nr 2.** Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Każdej z nich zadaje do opracowania jedno polecenie, które znajdują się w prezentacji multimedialnej:
 - grupa 1: *Co Nietzsche rozumie przez wolę mocy? W jaki sposób człowiek może ją wydobyć?*
 - grupa 2: *Dlaczego Nietzsche bywa postrzegany jako prorok?*
 - grupa 3: *Dlaczego dla Nietzschego równość jest problemem?*Uczniowie zapoznają się z odpowiednimi fragmentami materiału, a następnie przygotowują odpowiedzi na zadane pytania. Po wyznaczonym czasie zespoły prezentują efekty swojej pracy.
- Praca z multimedium nr 1.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium w sekcji „Audiobook”. Uczniowie odczytują polecenia: *Wyjaśnij, jak rozumiesz metafory wielbłąda, lwa i dziecka, o których mówi Zaratustra. oraz Porównaj etapy rozwoju człowieka przedstawione przez Nietzschego z koncepcją stadiów życia według Kierkegaarda. Jakie są różnice i podobieństwa? Z czego wynikają?* i wykonują je w grupach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy
- Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla na tablicy treść ćwiczenia nr 1 i 2 z sekcji „Prezentacja multimedialna”. Uczniowie wykonują je w parach, a następnie porównują swoje rozwiązanie z innym zespołem, omawiając możliwe rozwiązania.

Faza podsumowująca:

- Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...

Praca domowa:

- Poszukaj w wiarygodnych źródłach, jaki jest stosunek innych myślicieli lub innych filozofów do śmiechu. Wybierz jeden przykład i krótko go opisz.
- W jaki sposób Nietzsche próbował stworzyć nową moralność? Napisz, jakie – Twoim zdaniem – osiągnął rezultaty i czy jego perspektywa jest zauważalna współcześnie.

Materiały pomocnicze:

- Hayman R., *Nietzsche. Głosy Nietzschego*, tłum. J. Hołówka, Warszawa 1998.
- Dorota Siwicka, *W Chmurokukułkowie, czyli lekkość śmiechu*, [w:] https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/6862/siwicka_smiech.PDF?sequence=1

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimediami w sekcji „Audiobook”. Następnie wykonują ilustrację, np. kolaż, fotografię, film, obraz, która obrazuje treści przedstawione w wysłuchanym nagraniu.